

Factsheet Erfgoedwet en archeologie

Per 1 juli 2016 is de Erfgoedwet in werking getreden. De Erfgoedwet is de eerste overkoepelende Nederlandse wet voor monumenten, museale objecten, musea en archeologie op het land en onder water. Uitgangspunt van de Erfgoedwet is dat de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het culturele erfgoed zo veel mogelijk bij het erfgoedveld zelf komt te liggen. Gemeenten zijn sinds de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg het bevoegd gezag. Met de invoering van de Erfgoedwet wijzigt er het één en ander. In dit overzicht zijn de meest voorkomende vragen van gemeenten over archeologie en de Erfgoedwet samengebracht.

a. Wat betekent de invoering van het certificeringsstelsel in de archeologie voor gemeenten?

Met de invoering van de Erfgoedwet is een nieuw kwaliteitssysteem in werking getreden in de Nederlandse archeologie. Voorheen moesten uitvoerders van opgravingen beschikken over een opgravingsvergunning die werd toegekend door de minister. De Erfgoedinspectie zag toe op de professionaliteit van de vergunninghouders. Per 1 juli is dit systeem komen te vervallen. Partijen moeten tegenwoordig beschikken over een certificaat als zij archeologische vindplaatsen willen opgraven. Deze certificaten worden toegekend door deskundige en onpartijdige certificerende instellingen die door de minister zijn aangewezen. Een certificaat garandeert dat de uitvoering van een opgraving volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie gebeurt. De toezichhoudende rol van de Erfgoedinspectie op de professionaliteit van gravende partijen is hiermee komen te vervallen. Gemeenten dienen bij hun keuze voor een uitvoerder van een opgraving dus te controleren op de beschikking over een certificaat. Het is raadzaam hier specifiek navraag naar te doen bij consultatie.

b. Een opgraving is gestart vóór 1 juli 2016; wat nu?

Vanaf 1 juli 2017 mogen alleen gecertificeerde organisaties nog opgravingen verrichten. Tot die datum mogen houders van een opgravingsvergunning nog zonder certificaat opgraven en hebben zij de tijd om de gewenste certificaten te behalen. Slechts opgravingen die al voor de inwerkingtreding van de Erfgoedwet onder opgravingsvergunning zijn begonnen kunnen na 1 juli 2017 nog zonder certificaat worden afgerond.

c. Bestaan er mogelijkheden om vrijwilligers in te zetten bij een opgraving?

Vóór de inwerkingtreding van de Erfgoedwet konden vrijwilligers bij uitzondering toestemming van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed krijgen om in geselecteerde gebieden opgravingen uit te voeren. Deze bevoegdheid is per 1 juli bij gemeenten komen te liggen. Zij kunnen vrijwilligers die zijn verenigd en statutair hebben vastgelegd belang(stelling) te hebben in archeologie toestemming verlenen om zelfstandig te graven. Hiermee wordt gebruik gemaakt van de uitzondering op de certificatieplicht conform artikel 2.3 van het Besluit Erfgoedwet Archeologie. Dit kan alleen op locaties die de gemeente door middel van een negatief selectiebesluit, bijvoorbeeld op een (aanvraag) omgevingsvergunning, als niet behoudenswaardig heeft bestempeld. Tevens is toestemming nodig van de eigenaar van het terrein. Een opgraving door vrijwilligers is niet vrijblijvend. De start van een opgraving moet door de vereniging worden aangemeld bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Vondsten moeten worden overgedragen aan het archeologisch depot van de provincie of aan de gemeente indien deze een eigen depot heeft en bevindingen moeten worden gerapporteerd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Archis). Onderzoek door vrijwilligers mag geen alternatief zijn voor professioneel onderzoek, bijvoorbeeld uit kostenoverwegingen van een gemeente. Vrijwilligers mogen daarom geen onderzoeken uitvoeren in opdracht van derden. Vrijwilligers mogen wel assisteren bij een professionele opgraving. Dit moet dan zijn opgenomen in het Programma van Eisen. Meer informatie over vrijwilligers en archeologie leest u in de brochure '[Vrijwilligers in de archeologie en de Erfgoedwet](#)' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

d. Hoe kan de gemeente omgaan met metaaldetectorhobbyisten?

Het zoeken en uit de grond halen van vondsten met de metaaldetector was tot aan de invoering van de Erfgoedwet verboden (hoewel door veel gemeenten gedoogd). Niet zelden bleken detectorhobbyisten een waardevolle bijdrage aan de ontwikkeling van archeologische kennis te kunnen leveren. Daarom wordt deze groep in artikel 2.2. van het Besluit Erfgoedwet Archeologie uitgezonderd van certificatieplicht. Zij mogen

onder voorwaarden dus metaal detecteren en opgraven. Dit geldt alleen voor land en uitdrukkelijk niet voor metaaldetectie onder water. Regel is dat detectorhobbyisten tot 30 cm onder maaiveld mogen verstoren (dat staat gelijk aan één spade diep). Uiteraard is ook hier altijd toestemming van de grondeigenaar nodig. Detectorhobbyisten hebben de plicht om archeologische vondsten te melden bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Archis). Vondsten die worden aangetroffen bij metaaldetectie hoeven niet te worden overgedragen aan het provinciale of gemeentelijke depot omdat deze worden beschouwd als toevalsvondst. Op rijksmonumenten, provinciale en gemeentelijke monumenten is metaaldetectie niet toegestaan en ook op terreinen waar al een professionele opgraving gaande is, is metaaldetectie door hobbyisten verboden. Gemeenten kunnen een algeheel detectieverbod instellen op basis van een Algemene Plaatselijke Verordening (artikel 2.2. lid 5 van het Besluit Erfgoedwet Archeologie). Meer informatie over detectorhobbyisten leest u in de brochure '[Vrijwilligers in de archeologie en de Erfgoedwet](#)' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

e. Hoe kan de gemeente omgaan met archeologische resten onder water (maritieme archeologie)?

Bescherming van archeologisch erfgoed onder water is verbeterd in de Erfgoedwet. Maritiem cultureel erfgoed ligt vaak niet in de bodem maar op de bodem. Daarom worden niet langer alleen grondverstorende handelingen beschouwd als een opgraving. Ook het verwijderen of verplaatsen van cultureel erfgoed onder water is met ingang van de Erfgoedwet expliciet een opgraving, waarvoor een certificaat verplicht is (artikel 5.1 Erfgoedwet). Gemeenten hebben de verplichting om rekening te houden met archeologie bij het opstellen van bestemmingsplannen (met ingang van de Omgevingswet: omgevingsplannen) en de vergunningverlening voor het verstoren van archeologische rijksmonumenten, dus óók als het gaat om maritieme archeologie. Bij een aanwijzing tot archeologisch rijksmonument onder water wordt een terrein wettelijk beschermd, samen met de archeologische overblijfselen, voorwerpen of andere sporen van menselijke aanwezigheid. Bij een scheepswrak op de bodem van de zee behoren dus de overblijfselen en lading van het schip en de bodem waar het wrak op ligt tot het archeologisch rijksmonument.

f. Welke rol heeft de gemeente ten aanzien van archeologische rijksmonumenten?

Het aanwijzen van (archeologische) rijksmonumenten gebeurt door de minister op basis van een door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voorbereid programma. Met de inwerkingtreding van de Erfgoedwet is het niet langer de taak van gemeenten om hiervoor belanghebbenden te horen. Dit doet de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voortaan. In het voortraject van zo'n aanwijzing wordt altijd contact met de gemeente opgenomen. Ook wordt de eigenaar van de desbetreffende onroerende zaak geconsulteerd om diens belangen te horen. De adviestermijn voor gemeenten is teruggebracht tot acht weken, ingaande op de dag waarop het ontwerpbesluit ter inzage wordt gelegd. Desgewenst kunnen gemeenten gedurende deze termijn de mening van hun burgers peilen. Overigens neemt het aantal rijksmonumenten nog slechts op beperkte schaal toe. De nadruk ligt op structurele verbetering van het rijksmonumentenbestand en niet op het vergroten ervan. Per 1 juli is het college van burgemeesters en wethouders vergunningverlener voor het verstoren van archeologische rijksmonumenten. Voorheen was dit de minister. De minister houdt wel een adviesrol en een instemmingsrecht.

g. Wat gebeurt er met de Monumentenwet 1988 en de daaraan gekoppelde Wet op de archeologische monumentenzorg?

Een aantal artikelen uit deze wet is overgegaan naar de Erfgoedwet. De overige artikelen zullen, bij de invoering van de Omgevingswet (voorzien voor 2019), daarin worden opgenomen. Daarna eindigt de werking van Monumentenwet 1988.

h. Wat houdt het nieuwe rijksfonds voor archeologie in en wat kan daarmee worden gedekt?

In 2016 is een bedrag van € 250.000 uitgetrokken ten behoeve van een fonds of subsidieregeling voor archeologie. Hier kunnen gemeenten aanspraak op maken voor het dekken van extra kosten die samenhangen met de opgraving, wetenschappelijke uitwerking en publiekspresentatie van uitzonderlijke archeologische vondsten van (inter)nationaal belang. De verwachting is dat dit bedrag structureel zal worden.